

Onderzoek naar tweede-taalverwerving in de Verenigde Staten

Extra, G.

Published in:
Levende Talen

Publication date:
1980

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Extra, G. (1980). Onderzoek naar tweede-taalverwerving in de Verenigde Staten: Een momentopname. *Levende Talen*, (354), 623-628.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Onderzoek naar tweede-taalverwerving in de Verenigde Staten: een momentopname

Guus Extra

Geboren te Geleen (L) in 1946. Studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Nijmegen. Is sinds 1970 als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Instituut Nederlands (Vakgroep Nederlandse Taalkunde) en het Instituut voor Toegepaste Taalkunde, beide eveneens te Nijmegen. Publiceerde boeken en artikelen over taalontwikkeling en taalonderwijs. Zijn speciale belangstelling gaat uit naar het leren van Nederlands als tweede taal door immigrantenkinderen.

Het jaarlijkse *Second Language Research Forum* (voortaan SLRF) en de eveneens jaarlijkse *TESOL Convention* bieden de belangrijkste indicaties in de Verenigde Staten voor nieuwe ontwikkelingen in het onderzoek naar tweede-taalverwerving (voortaan T2-leren). TESOL staat voor *Teaching English to Speakers of Other Languages*. Het derde SLRF vond plaats van 29 februari tot 2 maart 1980 in Los Angeles en de veertiende TESOL Convention van 4 – 9 maart 1980 in San Francisco. Eigen onderzoek-interesse (het leren van Nederlands als tweede taal), het toonaangevende karakter van beide conferenties in de VS en hun gunstige verbondenheid wat tijd en plaats betreft vormden voor mij aanleiding om dit jaar zowel aan het SLRF als aan de TESOL Convention deel te nemen. Deze tekst vormt de neerslag van die momentopname.

In vergelijking met de TESOL Convention is het SLRF een jong en plaatsgebonden initiatief. Terwijl de TESOL Conventions in jaarlijks wisselende steden plaatsvinden, heeft het SLRF Los Angeles als vaste plaats van optreden: beurtelings fungeren daar de *University of Southern California (USC)* en de *University of California at Los Angeles (UCLA)* als uitnodigende instantie. Verder is het SLRF veel bescheidener van opzet dan de gigantische TESOL Convention: dit jaar duurde het SLRF 2 dagen en waren er zo'n 300 deelnemers uit binnen- en buitenland, terwijl de TESOL Convention in San Francisco 5 volle dagen in beslag nam en meer dan 3000 belangstellenden trok. Een belangrijk verschil tussen SLRF en TESOL Convention heeft tenslotte betrekking op thematiek en doelgroep: terwijl het SLRF vooral is gericht op T2-leren/gebruik, bestaat binnen de TESOL Convention daarnaast evenzeer aandacht voor T2-onderwijs. Waar op het SLRF bijna uitsluitend onderzoekers kunnen worden aangetroffen, probeert de TESOL Convention onderzoekers en docenten met elkaar in contact te brengen.

Naar aanleiding van beide conferenties vooraf een viertal algemene kanttekeningen bij de stand van onderzoek naar T2-leren.

1 Wie het onderzoek naar T1-leren beziet, moet vaststellen dat theorievorming inzake T2-leren bij voorbaat extra complicaties oplevert:

– er zijn al T1-vaardigheden en intuïties over taal ontwikkeld: welke rol spelen deze vaardigheden en intuïties bij T2-leren?

– terwijl T1-leren plaatsvindt in sociale interactie met de primaire omgeving (meestal in gezinsverband), kan T2-leren plaatsvinden op zeer uiteenlopende leeftijden (door kinderen jongeren/volwassenen) en onder zeer uiteenlopende omstandigheden (al dan niet in een T2-omgeving en al dan niet via T2-onderwijs): is er desondanks een algemene theorie over T2-leren mogelijk?

– T2-leren is lang niet altijd zo succesvol als T1-leren: wat zijn de oorzaken van (gebrek aan) T2-leersucces en wat zijn de karakteristieken van de *good language learner*?

2 Vaak wordt ter onderscheiding van T2-leren in een T2-omgeving ('natuurlijk' T2-leren, via contact met *native speakers*) versus T2-leren in een T1-omgeving (meestal via T2-onderwijs) gesproken

van respectievelijk 'acquisition' en 'learning'. De distinctie wordt ook wel gebruikt voor T2-leren door volwassenen ('learning') versus T2-leren door kinderen ('acquisition'). Deze onderscheidingen zijn minstens voorbarig: in alle gevallen is sprake van T2-leerprocessen waarbij de T2-leerder in zijn taalgedrag blijk geeft van cognitieve activiteiten. Het is voornamelijk onduidelijk, of en in hoeverre deze cognitieve activiteiten in verschillende T2-leeromstandigheden kwalitatief verschillen. Wel is het noodzakelijk om onderscheid te maken tussen de *structuur* en het *tempo/succes* van T2-leerprocessen:

- de structuur van T2-leerprocessen wordt bepaald door algemeen menselijke cognitieve vermogens en vertoont in zeer uiteenlopende T2-leercondities opmerkelijke overeenkomsten: in alle gevallen zien T2-leerders zich geplaatst voor een vergelijkbare taak (ontwikkeling van een hiërarchisch gestructureerd systeem van deelvaardigheden) en lijken ze gebruik te maken van vergelijkbare operationaliseringsprincipes om die taak te volbrengen;
- het tempo/succes van T2-leerprocessen is sterk individueel verschillend en wordt bepaald door sociaal-psychologische omstandigheden, zoals de omgeving (T1/T2) waarin geleerd wordt of de attitudes/motieven waarmee geleerd wordt.

3 In de VS is in hoge mate sprake van directionaliteit in T2-leergedrag: terwijl er bij grote aantallen taalminderheden sprake is van zeer verschillende uitgangstalen (de meest voorkomende T1-achtergrond is Spaans, op verre afstand gevolgd door Frans, Amerikaans-Indiaans, Portugees en Chinees), is de doeltaal (T2) nagenoeg altijd Engels. Wie in de VS Engels als T1 beheerst, treedt zelden als T2-leerder op: Anglo-Amerikanen zijn overwegend monolinguaal. Omdat zij bovendien in hoge mate beeldbepalend zijn voor wat in de VS in sociaal opzicht waardevol wordt geacht, vormt monolingualisme de norm en bilingualisme de uitzondering, en wordt bilingualisme niet zelden als nadeel van handicap gezien. Studies over bilingualisme bevatten ook veelvuldig bijdragen over effecten van bilingualisme, nooit over effecten van monolingualisme. De eerder gesignaleerde directionaliteit in T2-leergedrag zet zich tevens voort in het onderzoek naar T2-leren in de VS: bij zeer verschillende uitgangstalen heeft het bestudeerde T2-leergedrag bijna altijd betrekking op Engels. Waar in West-Europa – mede door de komst van grote aantallen buitenlandse werknemers uit Mediterrane landen – bij T2-leren sprake is van een zeer grote diversiteit in uitgangs- en doeltalen, zou vanuit West-Europa een belangrijke cross-linguïstische bijdrage geleverd kunnen worden van de verbreding van het onderzoek inzake T2-leren.

4 In de VS kan een zich verwijdende kloof waargenomen worden tussen onderzoek naar T2-leren en opvattingen over T2-onderwijs. Vóór 1970 bestonden er velerlei assumpties over de 'beste methode' om via onderwijs een tweede taal te leren. Empirisch onderzoek naar T2-leren was sterk gericht op effectmeting van verschillende onderwijsmethodes en op de rol van de docent daarbij. Na 1970 komt als centrale figuur in T2-leerprocessen meer en meer de T2-leerder zelf in beeld (illustratief daarvoor is bijvoorbeeld Oller & Richards 1973: *Focus on the learner*) en verschuift de onderzoekbelangstelling naar T2-leren in een natuurlijke (T2-)omgeving. Deze ontwikkeling heeft de volgende paradox gecreëerd:

- terwijl vóór 1970 nauwelijks iets bekend was over T2-leergedrag, bestond er een uitgebreide literatuur over de inrichting van T2-onderwijs;
- na 1970 is veel meer aandacht ontstaan voor T2-leergedrag, maar wordt tegelijkertijd grote terughoudendheid betoond ten aanzien van de toepasbaarheid of implicaties van onderzoekresultaten in T2-onderwijs.

De verwijdering tussen theorie en praktijk kan eveneens worden toegelicht aan de hand van de twee door mij bijgewoonde conferenties:

- het SLRF in Los Angeles is bedoeld als trefcentrum van onderzoekers onderling, zonder noemenswaardige onderwijsgerichte claims;
- de *TESOL Conventions* beogen theorie en praktijk met elkaar te confronteren; onder de congresgangers in San Francisco was echter sprake van een opvallende groepsvorming: praktische, onderwijsgerichte lezingen/sessies trokken overwegend docenten en meer theoretische, onderzoekgerichte lezingen/sessies overwegend onderzoekers.

Deze opdeling van TESOL-deelnemers droeg uiteraard niet bij tot een betere communicatie tussen onderzoekers en docenten. Het is te vroeg om op dit punt de balans op te maken. Dat een vakgebied als toegepaste taalkunde door deze ontwikkeling echter meer onder druk komt te staan, lijkt me zeker.

Het derde SLRF werd voorbereid door studenten van het *TESL Department* van UCLA en vond ook aan deze universiteit plaats. Het programma was als volgt:

29-2: 20.00 uur: plenaire sessie met voordracht van Catherine Snow: *Relationship of age to language acquisition ability*.

1-3: 9.00-12.00 uur en 14.00-17.15 uur: 10 x 3 parallelsessies. 17.30 uur: plenaire sessie met voordracht van Diane Larsen-Freeman: *Second language acquisition, getting the whole picture*.

2-3: 9.00-12.45 uur: 6 x 3 parallelsessies.

In de plenaire voordracht van C. Snow werd afstand genomen van de gangbare opvatting dat jonge kinderen betere T2-leerders zijn dan ouderen. Snow ging in op de resultaten van eerder gepubliceerd

onderzoek (vgl. Snow & Hoefnagel-Höhle in *Buitenlandse kinderen op Nederlandse scholen*, Publ. nr. 16, ATW Amsterdam 1977) naar het leren van Nederlands door Engelstaligen. De bij het onderzoek betrokken ppn waren verdeeld in beginners (42 ppn, korter dan 3 maanden in Nederland) en gevorderden (27 ppn, langer dan 1 jaar in Nederland). Verder waren de ppn ongeveer gelijk verdeeld over 5 verschillende leeftijdscategorieën (3–5, 6–7, 8–10, 12–15 jaar en volwassenen). De beginners werden driemaal getest, met een interval van telkens 4½ maand. Het testprogramma bevatte een groot aantal deeltaken. Alle beginners vertoonden in de tweede testsessie vooruitgang op alle testonderdelen. Oudere T2-leerders vertoonden echter meer vooruitgang in morfologie en syntaxis dan jongere T2-leerders, ofschoon teenagers weer meer dan volwassenen. Op grond van deze uitkomsten verklaarde Snow de kritische-leeftijd-hypothese irrelevant voor T2-leren. In de daarop volgende discussie werd geen bevredigende verklaring verschaft voor de grotere leerprogressie van teenagers ten opzichte van volwassenen. Eveneens bleef onduidelijk, in hoeverre de geringe progressie van de jongste ppn door gebrek aan test- in plaats van taalvaardigheid werd veroorzaakt.

De tweede plenaire voordracht werd gehouden door Larsen-Freeman, die een viertal 'modellen' ter beschrijving van T2-ontwikkeling besprak: het acculturatie-model van Schumann, het monitor-model van Krashen, de neurofunctionele benadering van Lamendella en de conversatie-analyse van Hatch. LF slaagde er niet in om deze vier 'modellen' kritisch te evalueren en nog minder in de aangekondigde poging om deze modellen te integreren. Gedurende de parallelsessies kwam een groot aantal verschillende onderwerpen ter sprake. Ik beperk me hier tot een weergave van de voornaamste aandachtsggebieden, met vermelding van onderzoekers:

- *conversatie-analyse*: Bialystok; Butler-Wall; Early & Salica; Fraser & Rintell; Glahn; Soemarmo;
- *progressie in T2-ontwikkeling*: Arthur; Stauble & Schumann; Jordens
- *case-studies*: Celce-Murcia & Violla;
- *contrastieve analyse/foutenanalyse*: Ioup; Melia & Schreck; Thagg; Zobl;
- *morfeemstudies*: J. Brown;
- *fonologie*: Tarone; Wenk;
- *code-switching*: Beebe; Perez e.a.;
- *taalbegrip*: Bergman; Neufeld; Twyford & Hartford;
- *leesgedrag*: Bar-Lev; Ulijn;
- *schrijfgedrag*: Dubin & Olshtain;
- *acculturatie*: Farhady; Kelley;
- *neurolinguïstische aspecten*: Galloway; Schneiderman & Wesche;
- *leeftijdverschillen*: Fathmann;
- *zelfwaardering*: Heyde;
- *T2-aanleg*: Wesche e.a.;
- *T2-aanbod*: Urzuá;
- *diary studies*: Ochsner & Bailey;
- *T2-onderwijs*: Felix; Genesee; M. Snow e.a.;
- *toetsen*: Heath & James; Reitzel;
- *taal vergeten*: Hansen; Nakajima.

Opvallend groot was de aandacht voor conversatie-analyse. Er werd aandacht besteed aan communicatiestrategieën bij een beperkte woordenschatbeheersing (Bialystok), gebruikmaking van vraagzinmarkeringen (Butler-Wall; Soemarmo), interruptiestrategieën (Early & Salica), de ontwikkeling van geritualiseerd T2-gebruik (Fraser & Rintell) en metalinguïstische fenomenen in T1/T2-conversaties (Glahn). De meeste van de in totaal 48 bijdragen waren afkomstig uit de VS (29) en Canada (8). Het *TESL Department* van UCLA leverde met 9 bijdragen een forse 'eigen' inbreng op dit derde SLRF. Uit verschillende Westeuropese landen waren er in totaal 8 bijdragen. Op de bibliotheek van het Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Nijmegen is voor belangstellenden onder nr. A-1148 een bundel met *Abstracts* van alle gepresenteerde lezingen beschikbaar. Een selectie van papers zal worden gepubliceerd door Newbury House Publishers Inc., Rowley MA 01969. In dit verband zij gewezen op de beschikbaarheid van papers van alle tot nu toe gehouden SLRFs:

- eerste SLRF 1977: Carol A. Henning (ed.), *Proceedings of the LA Second Language Research Forum* (internal publ. UCLA, Dept. of English, ESL Section, June 1977; ook beschikbaar op de bibliotheek van het ITT Nijmegen onder nr. 2018) (wordt waarschijnlijk alsnog uitgegeven door Newbury House);
- tweede SLRF 1978: Robin C. Scarcella & Stephen D. Krashen (eds.), *Selected Papers of the second Los Angeles SLRF*, Newbury House 1979;
- derde SLRF 1980: Michael H. Long, Sabrina Peck & Kathleen M. Bailey (eds.), *Selected Papers of the third Los Angeles SLRF*, Newbury House (te publiceren).

In aansluiting op het derde SLRF vond van 4–9 maart 1980 in San Francisco Hilton Hotel de veertiende jaarlijkse internationale *TESOL Convention* plaats. Het programma was veelzijdig van opzet, zoals uit de volgende korte beschrijving kan blijken:

4–5 maart: *preconvention program*:

- workshops, colloquia, mini-courses;
  - educational/institutional visits;
- 6-9 maart: *convention program*:
- plenary sessions;
  - paper presentations;
  - demonstrations;
  - special-interest-group sessions;
  - 'publishers' exhibits.

Het *preconvention program* bestond uit zo'n 70 *workshops/colloquia/mini-courses*. Van elk van deze programma-onderdelen was tevoren een beknopte doelstellingenbeschrijving beschikbaar, een tijdschema (sommige sessies duurden 12 uur = 2 volle dagen, andere 6 of slechts 3 uur) en een deelnemerslijst (variërend van 20-200). Bij preregistratie voor deze sessies kon een eerste/tweede/derde voorkeur worden aangegeven. De sessies beoogden zeer uiteenlopende doelen, c.q. doelgroepen. De meeste sessies bestonden uit praktisch gerichte trainingen voor docenten Engels als T2 in het basis-, voortgezet, hoger of volwassenen-onderwijs en hadden betrekking op het bijbrengen van specifieke aspecten van spreek-, luister-, schrijf- of leesvaardigheid. In andere sessies fungeerden thema's als curriculum-ontwikkeling, media-gebruik, toetsing van taalvaardigheden, docentenopleiding, of onderzoek: bij deze thema's werden docenten en/of onderzoekers als doelgroep beoogd. De *educational/institutional visits* waren gericht op kennismaking met verschillende scholen of universiteiten die onderwijsprogramma's voor taalminderheden verzorgen. Er kon gekozen worden uit 8 bezoekadressen. De meeste visites hadden betrekking op kennismaking met bilinguale onderwijsprogramma's voor Spaans-, Chinees- en Japanstalige kinderen of volwassenen.

Gedurende de *preconvention* heb ik deelgenomen aan het colloquium *Training language behaviour researchers: topics, issues, and questions* o.l.v. Amy Sheldon (Minnesota), Evelyn Hatch (UCLA), Douglas Flahive (Colorado), Ellen Rosansky (NIE), Lily Wong-Fillmore (UC Berkeley) en Shirley Brice-Heath (Pennsylvania). Genoemde panelleden presenteerden achtereenvolgens hun visie op verschillende facetten van taalgedragsonderzoek.

Hatch suggereerde een onderzoekkader voor conversatie-analyse op basis van het door Goffman voorgestelde onderscheid tussen systeem- en ritueel-eisen bij communicatie. Systeem-eisen hebben betrekking op:

- akoestisch adequate en interpreteerbare informatie;
- feed back van de hoorder;
- signalen voor de opening en afsluiting van conversaties;
- beurtwisselingssignalen;
- herformulerings- en interruptiesignalen;
- vormgeving van terzijde-opmerkingen;
- normen à la Grice om op elkaar te reageren.

Ritueel-eisen zijn: ga er vanuit dat de gesprekspartner van goede wil is en waardevolle dingen te vertellen heeft. Wie geïnteresseerd is in de structuur van conversaties (i.c. tussen T1 en T2-gebruikers), zal zo natuurlijk mogelijke data willen verzamelen. Bij die poging stuit elke onderzoeker echter op ethische problemen. Vele Amerikaanse universiteiten kennen *subject protection regulations* die onderzoekers ook formeel verplichten om ppn vooraf te informeren over elke vorm van data-registratie. Enkele meer of minder succesvolle manieren om aan dit dilemma te ontsnappen zijn volgens Hatch:

- schrijf stukken conversatie zo snel mogelijk achteraf uit 'op basis van eigen herinnering';
- vraag ppn schriftelijk om oordelen over hun eigen conversatie-opzet in specifieke taalgebruikssituaties;
- laat ppn rollenspelen uitvoeren;
- creëer pseudo- natuurlijke gesprekken.

Hatch hield op grond van uiteenlopende eigen ervaringen een pleidooi voor het laten uitvoeren van rollenspelen.

Flahive ging in op methodologische problemen bij longitudinaal onderzoek naar de rol van docenten in klassesituaties. F. tracht karakteristieken van de *good language teacher* vast te stellen door vorderingscores van leerlingen te correleren met hun oordelen over de kwaliteit van docenten. Ook F. ontsnapte echter niet aan de voorspelbare kritiek op dit soort onderzoek: T2-leersucces wordt niet alleen bepaald door docent-kwaliteiten, maar ook en vooral door interne factoren in de T2-lerder zelf. Bovendien doet zich bij T2-leren in een T2-omgeving altijd het probleem voor dat het T2-aanbod niet tot de klas beperkt blijft: er kan zelfs sprake zijn van T2-leerprogressie ondanks T2-onderwijs.

Rosansky hield een pleidooi voor meervoudige longitudinale case-studies als een manier om beter inzicht te krijgen in T2-leergedrag. Tot de problemen bij dergelijk onderzoek behoort dat er weinig generaliseerbare uitkomsten worden opgeleverd, dat er meestal sprake is van hypothese-vormend in plaats van hypothese-toetsend onderzoek en dat er grote onenigheid bestaat over de vereiste fre-

quentie en duur van data-registratie. Desondanks brak Rosansky een lans voor meervoudige case-studies: ze leggen geen rigide beperkingen op aan de onderzoeker (geen vooraf gelimiteerde hypothesen over het verloop van T2-leerprocessen), ze leveren een rijke voorraad gegevens op, en ze hebben in het verleden in hoge mate aan kennisvermeerdering inzake T2-leergedrag bijgedragen. Experimenteel hypothese-toetsend onderzoek wordt pas zinvol, als tevoren via exploratief onderzoek voldoende gegevens over T2-leren zijn verzameld.

Wong-Fillmore ging in op methodologische aspecten van onderzoek naar individuele variatie in T2-leergedrag en wel op basis van een project (1979–1982) dat Wong-Fillmore en Ervin-Tripp gezamenlijk hebben opgezet. Dit project beoogt identificatie van oorzaken van individuele variatie in T2-leersucces en leertempo bij 30 Spaanstalige en 30 Cantoneestelijke kinderen van 5–6 jaar. Een beknopte beschrijving van dit project is beschikbaar op de bibliotheek van het ITT Nijmegen onder nr. A-1157. Onderzoek naar individuele variatie in taalontwikkeling is in het verleden niet erg populair geweest, omdat men de blik bij voorkeur richtte op universele kenmerken van taalontwikkeling. Naast Wong-Fillmore & Ervin Tripp behoort Genesee (McGill Univ.) tot de weinige onderzoekers die zich op uitgebreide schaal bezighouden met individuele variatie in T2-leergedrag van kinderen (bij Genesee: T1 = Engels, T2 = Frans).

De antropologe Brice-Heath sloot sterk bij Rosansky aan door een pleidooi te houden voor micro-etnografisch onderzoek met behulp van participerende observatie. Op het gebied van T2-onderzoek vertonen vooral naturalistische, longitudinale case-studies een etnografische oriëntatie. Heath benadrukte dat etnografisch onderzoek onmogelijk is zonder verwerking van ethnohistorische gegevens: toegespitst op onderzoek naar T2-leren zou etnografisch onderzoek bijvoorbeeld een evaluatie van de wetgeving inzake bilinguaal onderwijs in het betrokken land moeten omvatten.

In de discussie naar aanleiding van deze 5 voordrachten stonden de volgende uitspraken centraal:

- veel onderzoek naar T2-leren is methodologisch goed doordacht, maar oninteressant wat vraagstelling betreft – of omgekeerd;
- onderzoek naar T2-leren is teveel verstrengeld met theorievorming en vraagstelling rond T1-leren;
- bij onderzoek naar T2-leren dienen structuur en functie van het taalaanbod deel uit te maken van de probleemstelling.

Tot besluit van het colloquium gaven alle panelleden een overzicht van *cursussen onderzoekmethodologie* die ze aan hun eigen universiteit verzorgen. Een beknopt overzicht van de cursus *Research Methods in L2 Acquisition* van Wong-Fillmore en *Research Methods in L1 and L2 Acquisition* van Sheldon is op de bibliotheek van het ITT Nijmegen beschikbaar onder nr. A-1156. Van E. Hatch & H. Farhady verschijnt overigens in 1980 bij Newbury House *Research Design and Statistics for Applied Linguistics*.

Het *Convention Program* opende op 5 maart 's avonds met een welkomstrede van o.a. James Alatis (*TESOL executive secretary*) en Josue Gonzalez (*Director Office of Bilingual Education, USOE*). Ook de afsluiting van het congres op 9 maart was overwegend ceremonieel van aard. Ik beperk me in dit verslag dan ook tot het programma van 6–8 maart. Een eerste indruk van de uitgebreidheid daarvan liepen congresgangers reeds bij inschrijving op: het verstrekte congresboek bevatte liefst 350 pagina's met uitstekend geordende informatie over plaats/tijd van plenaire sessies en individuele lezingen, aantal en soort uitgevers op de georganiseerde boektentoonstellingen, en samenvattingen van alle te houden lezingen. Wat de individuele lezingen betreft: een selectie daaruit zal verschijnen in *On TESOL '80: Teaching and Learning English as a Second Language, Trends in Research and Practice*, te publiceren door TESOL, Washington D.C. 1981. Ik volsta hier met enkele impressies van andere activiteiten. Een druk bezochte *special-interest-group session* ging (alweer) over conversatieanalyse (o.l.v. Evelyn Hatch). Hatch borduurde voort op haar eerder vermelde bijdrage en gaf daarna het woord aan twee promovendi bij haar: Sabrina Peck en Michael Long. Peck onderzoekt kind/kind-interactie in een enkelvoudige case-studie: de interactie vindt plaats in het Engels en de participanten zijn een Engelstalige jongen en een Spaanstalig meisje. Dergelijke kind/kind-interacties tussen T1- en T2-gebruikers zijn tot nu toe nauwelijks onderzocht (Katz; Gillmore; Wong-Fillmore); Long houdt zich bezig met volwassene/volwassene-interactie en tracht een minutieuze beschrijving te geven van het taalaanbod van volwassen native speakers (*foreign talk*) t.o.v. T2-leerders.

De met zorg ingerichte tentoonstelling van nieuwe publikaties en leermiddelen besloeg twee grote zalen. Er werkten tientallen uitgevers aan mee. Daardoor ontstond een breed overzicht van de huidige markt aan T2-leermiddelen. Het grote aantal verschillende taalminderheden in de VS heeft tot een ware explosie van leermiddelen geleid, zowel ten behoeve van T1- als T2-onderwijs. Uit gesprekken met docenten maakte ik op, hoe moeilijk het is om uit dit aanbod een selectie te maken. Een voorspelbaar gevolg van deze stortvloed zal een verheving van de Amerikaanse literatuur over leerganganalyse zijn.

Voor wie op de hoogte wil raken/blijven van ontwikkelingen in het Amerikaanse onderzoek naar tweede-taalverwerving, betekent deelname aan zowel het SLRF als de TESOL Convention een bijzon-

der nuttige ervaring. Inlichtingen over beide jaarlijkse conferenties zijn op de volgende adressen verkrijgbaar:

- *SLRF*: dr. Evelyn M. Hatch
Department of English as a Second Language
UCLA
Los Angeles, CA 90024

- *TESOL Central Office*:
455 Nevils Building
Georgetown University
Washington, D.C. 20057